

MÁLTEIGURIN

Úr Orðafari

GANGA Í SKÚLA

»Hvønn skúla gongur tú í?« »Eg gangi í Eysturskúlan«. Hetta orðaskiftið er eftir reglunum, sum galda í føroyskum máli. Tó eru tað mong, um ikki fjøldin, ið taka hvørjumfallið fram um hvønnfallið í hesum føri. Men tað verður ikki beinari fyri tað. Tann staður ella annað, sum ein gongur regluliga »í« ella »á«, stendur altíð í hvønnfalli, t.d. »ganga í kirkju«, »ganga á fund«. »Hvønn flokk gongur tú í?« og ikki »hvørjum flokki...«. Tann, sum gongur í einum skúla, gongur um inni í skúlahúsinum, kanska innistongdur...! Tann, sum gongur í ein skúla, kemur um morgunin og fer til hús aftur eftir skúlatíð... og hitt sama næsta dag og nógvur komandi.

STEINAST

Í einumhvørjum ófriðartíðindum varð sagt frá tveimum pørtum, sum »steinaðu eftir hvørjum øðrum«. Føroyskt hevur evni til at siga hetta bæði styttri og greiðari, snøgt sagt: *Teir steinaðust*. Miðalsøgnin er tøk í slíkum førum, tá ið tveir partar gera tað sama hvør við annan. *Teir tókust*, tær *deildust*, tær *kystust* o.s.fr.

VINKONA

Hér skal ikki at verða toyt á í ið, men heldur eigur tað at vera stutt í framburði.

GERMANSKUR

Hví herma eftir útlendskum og siga [ger'ma:nskur]? Betur mundi ligið á føroyskari tungu at sagt [ˈgɛrma:nskʊr], í kvennkyni *germonsk*, við herðing á oddanum.

GRAVA

Hetta hevur til fyrri stuttum verið sterkt bent sagnorð: *græva, gróva, gríva*, og man vónandi enn vera so hjá meirilutanum av tjóðini. Men hin veika bændingin »gravar« og »gravaði« ger alt meira um seg. Onkur heldur tað vera spell, men kanska er tað »lívins gongd«!

VOLLUR

Hjá summum týkist vera ivi um, hvussu hetta orð bendist í fleirtali. Onkur hoyrdist siga »vallir« í hvør- og hvønnfalli. Hetta er óbeint. Rætt er heldur at siga *vøllir*. »Vitt um vøllir gyltir hjálmar syngja«, kvøða vit.

FISKIMANSSONUR

Onkur varð sagdur at vera »fiskimannasonur«. Heldur enn ikki lugið, at tveir ella fleiri skuldu vera pápar. Nei, rúðiligari var at sagt *fiskimannssonur*, sum skilvísir sigur til.

HOYNI

Nú er í *hoyna*, t.e. í tíðini, tá ið hoyggjað verður. Tað at arbeiða við hoyggj eitur at vera í *hoyggj*. Undir mynd av manni, ið stóð og klúkaði við rívu, stóð: Maður í hoyna! Har áttu heldur at staðið: Maður í hoyggj!

SAMDIR VIÐ MEG

»Teir eru allir samdir við »mæ««, hevði maður fyrri munni. Átti at sagt: »Teir eru samdir við *meg*«. Eins og tað eitur at semjast við *ein* (og ikki »einum«.)

MORREYÐAR HOSUR

Men ganga ikki í »brúnum« hosum, tá ið teir eru í føroyskum klæðum, men *morreyðum*.

KVOTUSKIPAN

Kvota er veikt bent kvennkynsorð. Tí var tað líkligari at siga *kvotuskipan* heldur enn »kvotaskipan«, ið vanliga hoyrist og sæst.

AVGAMAL

Tað er leiðiliger »lesiframburður«, tá ið sagt verður [eav]gamal. Natúrliger framburður er [ag]gamal. Tað er at vera varin við samansettum orðum - sum eitt nú *avreiða*. Hvussu ofta hoyrist ikki toyt á fyrri lið!

Andrias Justesen ummælir:

Ólavur borar í framtíðini

Ólavur í Beiti
Losi tann Fyrsti
Forlagið Grønhólmur
1997
110 bls. Kostn.: 118 kr.

Ólavur í Beiti er ein av teimum heilt fáu føroyingunum, ið stendur sum rithøvundur í telefonbókini. Júst nær hann hevur lagt hetta okið á seg sjálfan, veit eg ikki, men eftir útgávuvirkseminum at døma, livir hann væl og virðiliga upp til titlun. Seinasta bók hansara, »Losi tann Fyrsti« er hansara níggjunda bóka- verk og tað fimta síðani 1994.

Felags fyrri nógvur av undanfarnu bókunum hjá Ólavi er, at tær taka stóði í persónligum fyrri ikki at siga privatum víðurskiftum. Sosialir og sálarligir trupuleikar verða endavendir og víðgjördir úr ymsum sjónarhornum. Stílin er reyðmæltur, bersøgin og sera opinskáraður. Nærkast tí, sum á donskum verður nevnt »bekendelses-litteratur«.

Men nú er líkt til - fyrri ein part, ið hvussu er - at hann leggur á annan bógv. Losi tann Fyrsti er ein lítill framtíðarskaldsøga, ið fyrirmyndar sær Føroyar sum oljusamfelag. Ikki science fiction í vanligari merking, men meiri ein satirisk keipumynd av politiska veruleikanum á klettunum. Í byrjanini hitta vit teir báðar advokatarar Svein Svínstoft og Havur Havursgarð (navnasymbolikkur á einum silvurfati), ið koma koyrandi um Gøtueiðið ávegis úr Klaksvík. Á Skálafjørðinum liggja veitingar-bátar, klárir at fara út á bori-pallar, og hetta setir ymiskt í gongd í heysinum á teimum báðum Sveini og Havuri.

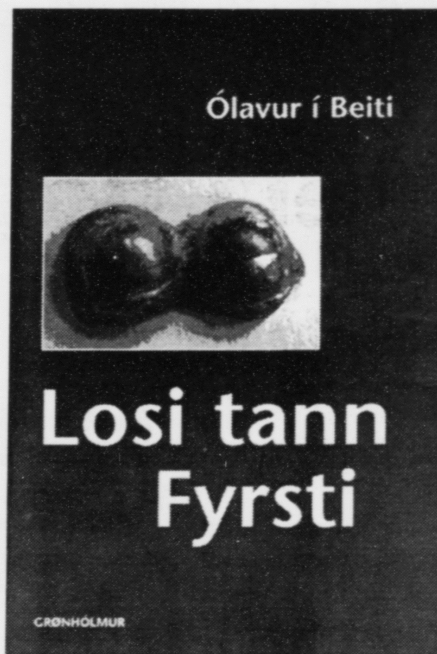
Teir báðir eru annars kendir advokatar frá kemikalí- og svartkjafta-evntíðrunum í 80-árunum, har teir hjálpu til at yvirfegja og væl at merkja stungu rívan av peningi í egnar lummur.

Stórar sjónir berast nú fyrri á hesum bilturi, og tað endar við, at teir gera av at stovna nýggjan flokk: Oljuflokkinn! Stumburið undir hesari avgerð er ikki minst av seksuallum slagi. Í endanum á kapitlinum situr Svein burturi í dreymin:

»Hann er á söllyftu Rivi- era-strondum og hevur tjúku hondina í klovinum á franskarí moyggj, og í dreyminum tekur hann hondina upp til nasarnar og luktar og sigur spakuliga, júst so Havur hoyrir:

— Olja! Brotið umboðar væl tann spottandi og samstundis maskulina stílin í søguni. Ein stíllur, ið sum heild hepnast væl allan vegin.

Høvundurin blugvast á ongan hátt við at taka ramliga til. Hetta gevur frásøgnini

eina kensluliga mansliga megi og skapar fjarstøðu til persónarnar.

Høvudsþersónin Losa hitta vit í næsta kapitlinum. Vit eru stóð í Kvívík. Byggin og landslagið har er longu lýst í einum inngangi, sum er ein forn-frøðilg grein eftir Sverra Dahl. Har fæst m.a. at vita, at í 1751 var Kvívík hin fjölmentasta byggin á Streymoyinni aftan á Tórshavn.

Losi var føddur »sama dag sum tærnan kemur, dagin eftir at seyðurin var farin av bønnum«.

Hesar tíðarfestingar eru eitt eyðkenni fyrri frásøgnina. Hann er annars útróðrarmaður og sum skilst ikki eitt av Guds bestu børnum. Eitt kradd og eitt tjóvs-vætti og gessigur sum ein nýtsleptur veðragjolingur.

Sjey børn eigur hann við Sølvenu við teimum stóru bróstrunum, sum hann tó ikki býr undir taki við.

Nei, hann livir saman við mammuni, sum vist flysir honum hvørt epli. Frá henni hevur hann eisini tað dýrasta hann eigur, nevniliga eitt perluhálsband, ið stolið er úr eini víkingatøft í bygdini. Umframt annað hevur hetta hálsbandið eina serstaka megi á konufólki.

Ná, men fyrri at gera stutt av, so endar tað við, at Losi verður nevndar-limur í nýstovnaða Oljuflokkinum (teimum vatnaði júst ein fimta mann) og seinni gerst hann lögmaður, tá Oljuflokkurin við 13 monnum skipar samgongu við Sjálvstýrisflokkinn og Miðflokkinn. Oljuevntírið er nú av álvara byrjað, og Losi sjálfur stendur á odda fyrri fleiri stórum fyrirkomum.

Hvussu leikur at enda fer,

Ólavur í Beiti

skal lesarin eiga til góðar. Bert skal nevast, at politiska karrieran hjá Losa má fatast sum ein beinleiðis mynd av teimum víðurskiftunum, sum helst altíð hava valdað í føroyskum politikki.

Hesin undarligi blandingurin av tí persónliga og tí almenna, tað stutta stigið úr útróðraráttinum inn um tinggáttina, lokalpatriotism-an, nepo-tisman, ja, sjálvt fetichisman, ið spælir ein avgerandi leiklut í hesi søguni.

Mær kemur Losa fyrri næstan sum Jeppa í barón-seingini, og skal nakar moralur lesast úr søguni, má hann væl vera: Skomager bliv ved din læst! Ella á vánaligum føroyskum: Fiskimaður, stutt og fíla!

Eg vil halda, at Ólavur við hesi skemtiliga framtíðarlýsing hevur prógvað, at hann dugir at skriva um annað enn seg sjálfan. Handalagið hevur hann til at fáa setningarnar at sita, so málið ljóðar nátturligt, serliga í beinleiðis talu. Í lýsingum av pesónum vinglar stílin tó eitt sindur. Eg hugsi t.d. um lýsingina av Losa ovast á s. 20. Har kundi høvundurin væl havt verið og rótað á seðlasavni-num á Føroyamálsdeildini eftir sjáldsomum lýsingar-orðum. Hinvegin kann hann stundum minna um Öygga-tíðini, tá hann umrøður eitt nú sakførarnar (men kanska er tað tilætlað...?).

Nú er ikki at siga, at »Losi tann fyrsti« er nøkur stór-hending í føroyska bókmentahæiminum. Hon er hvat hon er, ein satira yvir føroyskan politikk, við einum ávisum aktualitetsvirði,

ið ger hana verða at lesa. Og so fær hon lesaran at flenna, men verri enn so alla tíðina.

Bókin inniheldur tveir aðrar tekstir, sum einki hava við Losa at gera, og sum mugu fatast sum ifylla.

Í tí fyrta »Sjón« eru vit inni á tí meiri persónliga, nevniliga høvundsins yrki sum blaðmaður. Hesin tekstur skuldi avgjørt ikki verið tikin við, tí hann beinleiðis lumpar lesaran. Blaðmaðurin hittir eina kvinnu í Íslandi, sum ber merki eftir bukning. Seinast hittast tær aftur í Keypmannahavn, og nú skal Birgit, sum hon eitur, siga sína søgu, men har verður eingin søga. Seinasta reglubrot ljóðar:

»Mær fattast orð at lýsa samveruna okkara millum har á skrivstovuni, men orð eru neyvan neyðug nú, tí sjónin er sterkari.«

Eg meini tað. Eru orðini ikki júst tað, ein rithøvundur skal liva av? Ella havi eg púra misskilt tekstin?

Seinasti teksturin »Ein føroyingur í Keypmannahavn«, er eitt framhald av »Hvar ert tú, Emilia?« úr stuttssøgusavni-num »Frøkun Snarljós« (1994).

Í hesum báðum tekstum, sum eru meiri modernistisk merktir, er lítill og eingin episk gongd at hóma. Sjónarhornið er eitt sjúkt (skizo-frent) sinni, ið stutt loypir aftur og fram millum tíðar-bíl, stóð og persónar. Tú fært eina fatan av, at skrivitilgongdin er eitt mál í sjálvum sær. Møguliga kunnu vit kalla stílin eksperimentenderandi, tó at hann ikki er heilt ókendur aðrastaðni.

Veit, at høvundurin ætlar at arbeiða víðari við hesum tekstum í sambandi við eina komandi skaldsøgu. So best er at biða eftir henni, aðrenn vit fella dóm yvir hesar omanfyri nevndu tekstir.

Vónandi verður ikki alt ov leingi at biða.

(Ummælið stóð í Føringinum 6. november 1997)